

Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen (IU)

Innhold

Innledning	2
Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen	2
Organisasjonsbeskrivelse	2
IUs målsetning	2
IUs arbeid	2
Personene i organisasjonen	2
RORG-samarbeidets fagfellevurderinger	3
Beskrivelse av prosessen	4
Innledende samtaler	4
Bestillingen	4
Visjonen	5
Resultater og innspill fra første fagdag	6
Visjonen	6
Suksesser og suksessfaktorer	7
Innspill til seg selv/folkehøgskolen	8
Innspill til IU	9
Oppsummering av paneldebatten	10
Inga Bostad:	10
Ingrid Aas Borge:	11
Shoaib Sultan:	12
Kristin Halvorsen:	13
Resultater fra fagdag 2 – veien videre	15
Reisen	15
Samfunnsaktør	16
Møteplasser	16
Handlingsalternativ	17
Ressursbank	17
Fagfellegruppens anbefalinger	18
Hovedanbefaling	18
Anbefaling på samfunnsdebatt	18
Anbefaling på fornyelse	19

Fagfellene

Ellen Hestnes Ribeiro

Ellen er kommunikasjonsrådgiver i KFUK/M Global, og organisasjonens RORG-kontakt. Hun deltok også i fagfellevurderingen med Fellerådet for Afrika i 2009 og fikk der kursing i LØFT-metodikken som fagfelleprosessene nå baserer seg på.

Anders Wengen

Anders er for tiden rådgiver for kulturnæringer i Buskerud Fylkeskommune, men har lang fartstid i flere organisasjoner både innenfor og utenfor RORG-samarbeidet, blant annet styreleder i Norges Fredslag og styremedlem i Vennskap Nord/Sør.

Knut Hjelleset

Knut fra RORG-samarbeidets sekretariat har både vært sekretær for og fullverdig medlem av fagfellegruppen. Han har jobbet i RORG-samarbeidet siden våren 2007, og har bred bakgrunn fra organisasjonsarbeid med utviklingspolitikk.

Innledning

Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen

Organisasjonsbeskrivelse

Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen (IU) er et rådgivende og tilretteleggende organ under Folkehøgskolerådet, som er folkehøgskolebevegelsens samarbeidsplattform.

IUs målsetning

Folkehøgskolen skal gjennom informasjons- og opplysningsarbeid om Nord/Sør-forhold og utviklingsarbeid bidra til å endre holdninger, handlinger og politikk i Nord med sikte på å skape en bærekraftig utvikling og mer rettferdig verden.

IUs arbeid

IU har arbeid langs flere kanaler, og særlig viktig er kanskje to grep som er orientert mot folkehøgskolene.

- For det første har IU gjennom de siste årene jobbet mye med tiltakspakken Pedagogikk for de rike og direkte skolebesøk. IU har også vektlagt nettverksbygging, de fleste norske folkehøgskoler har i dag en "Internasjonal kontakt".
- Videre arrangerer IU hvert år "Internasjonalt seminar", et større arrangement for tilsatte og elever i folkehøgskolen. Målet er å samle og inspirere alle som jobber med Nord/Sør-forhold og utviklingsarbeid i folkehøgskolen.

I tillegg har IU en betydelig ressursbank på sine nettsider beregnet på folkehøgskoleundervisning.

Personene i organisasjonen

IU består av fire medlemmer fra folkehøgskolene i tillegg til en fulltidsansatt internasjonal sekretær.

I fagfelleprosessens periode har disse fire lærerne vært med i IU, samt IUs ansatte sekretær:

Anders Hals (Sund Fhs)

Anders er sterkt opptatt av miljø- og klimaspørsmål. Han har vært lærer ved Sund folkehøgskole i flere år, og har lang erfaring med å reise på studieturer til Mellom- og Sør-Amerika. De siste årene har han hatt ansvar for Regnskoglinja som drar på studietur til Peru og Amazonas .

Ato Owusu-Addo (Borgund Fhs)

Ato har jobbet på Borgund folkehøgskole siden 2007 som lærer ved linjen Afrika Mangfold. Ato har ledet skoleturer til London, Ghana, Kenya og Tanzania. Han har også vært med i gruppen som har jobbet med "Reisens pedagogikk" i Noregs Kristelige Folkehøgskolelag og har blant annet skrevet om etikk på reisen.

Karine Risnes (Ringerike Fhs),

Karine er lærer på linjen Global Solidaritet ved Ringerike Folkehøgskole. Karine har mye reiseerfaring, spesielt fra Latin-Amerika som hun også har jobbet med gjennom andre organisasjoner.

Marte Skauen (Haugetun Fhs),

Marte har jobbet på Haugetun siden 2001, blant annet med ansvar for linjen Destinasjon Latin-Amerika. De senere årene har hun også tatt ulike fag ved Idrettshøgskolen. Høsten 2012 var hun tilbake på Destinasjon Latin-Amerika hvor reisemålene var Guatemala og Den Dominikanske Republikk.

Brita Phuthi (Folkehøgskolerådet).

Brita startet som internasjonal sekretær i Folkehøgskolerådet høsten 2011. Hun har vært lærer ett år ved Åsane folkehøgskole. Brita har mye erfaring fra Sør-Afrika.

RORG-samarbeidets fagfelleverdinger

RORG-samarbeidet er et nettverk av norske organisasjoner, som med økonomisk støtte fra Norad gjennom fireårige rammeavtaler driver opplysningsarbeid i Norge om sentrale og aktuelle Nord/Sør- og utviklingsspørsmål.

Forslaget om å etablere et system med fagfelleverdinger blant RORGene ble først fremmet i en anbefaling fra en Sør-evaluering av RORGene i 2002/2003. (Sør-evalueringen ble ledet av Stiaan van der Merwe (Sør-Afrika) i perioden 2002-2003. Rapporten er tilgjengelig på RORG-samarbeidets nettsider: <http://www.rorg.no/Artikler/891.html>)

Bakgrunnen er at evalueringens avdekket svakheter i RORGenes samhandling med Sør og strategiske tenkning i forbindelse med opplysningsarbeidet. RORGene hadde også et felles ønske om faglig utveksling og styrking av arbeidet med Nord/Sør-informasjon. Beslutningen om å utvikle et system for fagfelleverdinger har også en bakgrunn i et generelt ønske/krav fra Norad/UD om evaluering av det arbeidet med Nord/Sør-informasjon som gjøres med økonomisk støtte fra Norad.

Gjennom oppfølging av Sør-evalueringen av RORGene i 2002/2003 har RORG-samarbeidet utviklet og årsmøtebehandlet felles posisjonspapirer om Nord/Sør-informasjon, så vel som Sør-perspektiver og samarbeid med sør, samt en Vær Varsom-plakat for Nord/Sør-informasjon. (Disse dokumentene er tilgjengelig på RORG-samarbeidets nettsider: http://www.rorg.no/RORG_samarbeidet/index.html)

Disse representerer et viktig felles referansegrunnlag for arbeidet med Nord/Sør-informasjon og utviklingen av et system for fagfelleverdinger. Utviklingen av et system for fagfelleverdinger har også bygget på erfaringer fra den prosessen med nasjonale fagfelleverdinger av opplysningsarbeidet (Global Education) som er utviklet i et samarbeid mellom Europarådets Nord/Sør-senter og Global Education Network Europe (GENE), som RORG-samarbeidet er medlem av.

Målsettingen med utviklingen av et system for fagfelleverdinger er å øke og styrke arbeidet med Nord/Sør-informasjon i Norge, blant RORGene og i den enkelte RORG. Gjennom fagfelleverdinger er det også et mål å styrke og videreutvikle den felles faglige forståelsen, så vel som den kritiske debatten om Nord/Sør-informasjon, i og blant RORGene og andre utviklingspolitiske aktører.

Selv om fagfelleverdinger tilpasses de ulike RORGenes egenart og behov vil de også ha fellestrekk som muliggjør en viss grad av sammenligning.

Fagfelleverdinger er lagt opp som en undersøkende prosess, og en sluttrapport. Lærdommen fra de fire første pilotverdinger var særlig at prosessen med verdinger er vel så viktig som sluttrapporten. På denne bakgrunnen startet RORG-samarbeidet et kurs i proseshåndtering og fasilitering, basert på LØFT-metode, dvs LøsningsFokusert Tilnærming.

Det mest essensielle i denne tilnærmingen er noen grunnleggende antagelser man starter ut fra. Spesielt to antagelser er sentrale for hvordan fasiliteringen av fagfelleverdinger legges opp.

- *Den saken gjelder vet best*
- *Det vi fokuserer på blir det mer av*

Ut fra den første antagelsen legges fagfelleverdinger opp i større grad enn før som interne læringsprosesser for den aktuelle organisasjon, heller enn en ekstern evaluering. Organisasjonen velger selv hvem som skal inkluderes i prosessen, men det oppfordres til bred deltakelse.

Den andre antagelsen legges til grunn for en videreføring av den samme grunntanken som opprinnelig, hvor vi identifiserer organisasjonens beste informasjonsarbeid. Videre kartlegger vi hvor organisasjonen ønsker å være om noen år, og hjelper organisasjonen å finne noen kloke grep og små, umiddelbare skritt som kan tas for å starte arbeidet med å realisere denne ønskede fremtiden.

Dette er en relativt sosialt orientert prosess, ofte sentrert rundt noen større møter med deltagende metoder som bærende element.

Rapporten blir dermed først og fremst en beskrivelse av prosessen, og en presentasjon av de resultatene organisasjonen selv har kommet frem til gjennom møtene og ellers. Fagfellenes rolle er mer å fasilitere for en prosess sammen med organisasjonen enn å vurdere konkret informasjon selv, og ikke en ekstern evaluering. Likevel kommer fagfellegruppen med noen korte anbefalinger i rapporten, som inspirasjon til videreføring av prosessen.

Beskrivelse av prosessen

Innledende samtaler

Gjennom våren 2012 innledet rådgiver i RORG-samarbeidet Knut Hjelleset og IUs ansatte Brita Phuthi en lengre serie samtaler om muligheten for å gjennomføre en fagfelleprosess kommende skoleår. De faktorene som talte for var særlig disse:

- IU hadde nylig skiftet sin sekretær og eneste ansatt, og ønsket å tenke litt nytt rundt hva utvalget og medlemmene vil fremover.
- IU har testet ut en del materiell og konsepter, med stort sett gode erfaringer. Likevel er det uklart hvor mye av dette som faktisk bygger solid opp under IUs visjon, og hvor forbedringspotensial ligger.
- Visjonen er heller ikke tatt opp og håndtert i det siste, en oppdatering var ønskelig. Dette ville uansett være et naturlig startpunkt.
- IU ønsker å markere mer synlighet i det offentlige ordskiftet, og gjerne få folkehøgskolene med på å tenke større og mer visjonært rundt sitt globale ansvar og påvirkningsmulighet. Dette krever et "mandat", enten direkte eller indirekte, fra selve folkehøgskolenes mannskap og eiere. En fagfelleprosess kunne tatt ønskemål om å etablere dette, som et delmål.
- Det er en utfordring i folkehøgskolemiljøet å balansere rekruttering opp mot læring, særlig i forbindelse med hvordan linjene presenteres og promoteres. Skolene har betydelig konkurranse seg imellom. Elever søker gjerne på linjer som presenterer fristende og fengende årsinnhold, samtidig som linjene skal holde høy faglig standard. Dette virker særlig utpreget på internasjonale linjer, hvor reiser fort havner i fokus. Et felles fremstøt på å tenke nytt rundt dette ville vært svært velkomment.
- Det passer bra å ta en slik prosess parallelt med skoleåret, da hele folkehøgskolebevegelsen uansett følger dette årshjulet.

Etter en del utforskning rundt hva som kunne vært et hensiktsmessig konsept, bestemte vi oss for å gjøre alvor av planene og gjennomføre en helhetlig fagfelleprosess. En bestilling ble da utarbeidet som det aller første steg.

Bestillingen

Internasjonalt Utvalg for folkehøgskolen (IU) ønsker en fagfelleprosess med mål om:

- å komme frem til hva som har vært bra med IU sitt arbeid de siste årene og hvordan IU kan bli enda bedre og mer relevant for folkehøgskolene.
- å finne fellesnevnerne for hva folkehøgskolenes internasjonale engasjement er og ønskes å være i fremtiden (f.eks. 5 år frem i tid). Hva kan IUs rolle være for å nå målene?

Ønsket resultat av prosessen:

- Artikkel i heftet "Internasjonalt engasjement i folkehøgskolen" som kommer ut i september 2013 og distribueres til folkehøgskolene.
- Bevisstgjøring om folkehøgskolenes internasjonale arbeid: Presentasjoner på arrangementer i folkehøgskoleregion (rektormøter, distriktsmøter, skolebesøk etc.)
- Forhåpentligvis økt fokus og mer debatt om folkehøgskolenes internasjonale engasjement gjennom artikler i folkehøgskolebladene, i media etc.
- Muligens nye undervisningsideer, verktøy og prosjekter fra IU.

Fremdriftsplanen for prosessen

Det ble også lagt opp et løp med milepæler og større hendelser for prosessen, først og fremst med fire bestanddeler:

- Redefinering av en omforent visjon
 - o Ferdigstilt mot slutten av 2012
- Én fagdag med hele folkehøgskolebevegelsen
 - o Stort arrangement som ble holdt på CafeTeateret i Oslo 11. februar 2012, oppfølging med hele IU dagen etter
- Én fagdag med IU internt
 - o Heldagsmøte 15. april, holdt i KFUK/M Global sine kontorer.
- Samt; denne rapporten.

De forskjellige elementene er presentert med hver sin innledning, sitt rasjonale og sine målsetninger.

Visjonen

Det første IU selv gikk i gang med var å definere og redefinere selve visjonen for IU. Dette er en viktig del av prosessen, som krever en viss fordøyelsestid men som ikke er særlig arbeidsintensiv.

Etter to møter og en del løpende kommunikasjon kom vi frem til denne teksten, som har ett overordnet punkt og tre utdypinger:

IUs visjon:

At folkehøgskolene skal bidra til dannelse av bevisste og aktive globale medborgere.

- En global medborger er en borger som gjennom kunnskap og holdninger er seg bevisst det globale fellesskapet, og handler ut fra forståelse for gjensidig avhengighet i verden, likestilling mellom mennesker og delt ansvar for å løse globale utfordringer.
- IU skal gjennom informasjons- og opplysningsarbeid om globale utviklingsspørsmål bidra til at folkehøgskolens elever, ansatte og eiere blir bevisst utfordringer ved den globale utviklingen og engasjerer seg for en bærekraftig og mer rettferdig verden gjennom positive og glupe handlingsalternativer.
- IU skal gjennom dialog og nettverk la seg inspirere og utfordres av lokale og globale endringsaktører.

Det kan sies mye interessant om denne visjonen men særlig fem elementer bør fremheves.

Visjonen starter med å identifisere både hvem IU ønsker å påvirke, altså deres primære målgruppe (*Folkehøgskolene*), hvordan dette skal skje (gjennom *dannelse*) og hvorfor (for å bidra til dannelsen av bevisste og aktive *globale medborgere*, som også står som det ledende kjernebegrepet i visjonen). Dette angir et klart prosjekt, samtidig som det avgrenser IUs virke på en hensiktsmessig måte i forhold til folkehøgskolene – IU vil primært påvirke skolenes arbeid gjennom faglig innsats.

I første utdypende punkt defineres *hva* IU mener med dette kjernebegrepet. Det ligger åpenbart at IU mener argumentasjonen er allmenngyldig og burde være intuitivt lett å tilslutte seg for målgruppene.

I det andre utdypende punkt beskriver IU sine arbeidsmetoder, beskriver målgruppene noe mer omfattende, og ikke minst introduserer et nytt begrep; *handlingsalternativer*. Hva dette igjen skal være står åpent, men de skal kunne karakteriseres av å være "positive og glupe".

I tredje og siste utdypende punkt ledes oppmerksomheten over på et viktig element, nemlig hvem IU selv ønsker å bli påvirket av – og formodentlig også påvirke hele folkehøgskolebevegelsen. Et siste begrep introduseres; *endringsaktører*. Det siste her må rimeligvis antas å være tett knyttet til det foregående begrepet *handlingsalternativer*.

Det ligger rimelig å tolke visjonen som fleksibel og tilpasningsmulig i forhold til den enkeltes situasjon og skoles behov, IUs gitte handlingsrom i forskjellige situasjoner, samt avslutningsvis inspirerende for fremtidig læring og endring.

De to nøkkelordene *endringsaktører* og *handlingsalternativer* er åpenbart beslektet, og er sentrale for å forstå hva IU mener med "global medborger". Helt avgjørende for visjonens anvendbarhet vil være at disse to begrepene lar seg anvende i praksis, og gi ledesnor for det løpende arbeidet opp mot folkehøgskolene, eksempelvis som konkrete punkt for å vurdere om arbeid holder høy kvalitet:

- Adresseres elever, lærere og eiere som endringsaktører?
- Er det åpning og mulighet for å engasjere seg i fornuftige handlingsalternativer?

En slik operasjonalisering av visjonen kan være et interessant og hensiktsmessig grep og løfte den ut av de teoretiske kretser og inn i det faktiske arbeid.

Resultater og innspill fra første fagdag

Arbeidstittelen for denne samlingen var "Folkehøgskolen og Den globale medborger". Fremmøtet var godt med rundt 25 deltagere fra 15 folkehøgskoler og andre aktører i folkehøgskolemiljøet, i tillegg til fagfellegruppen.

Vi holdt dagen i sin helhet i CafeTeateret på Grønland i Oslo, fra kl 10.00 til 16.00, og opplevde god tilstedeværelse av deltagerne. Det påfølgende her er delvis et redigert referat og delvis en presentasjon av resultatene prosessen frembrakte, oppsummert i fire bolker.

Visjonen

Etter fagfellegruppens vurdering mener vi at IUs visjon ble godt mottatt, og at deltagerne også hadde relativt sammenfallende forståelse av hva visjonen faktisk sier. Det siste er viktig, og vil variere betydelig i forhold til hva den enkelte skole og lærer opplever som sitt handlingsrom, og dette var et sentralt element i det som kom opp underveis.

Andre elementer som ble også fremhevet:

Det er naturlig å se dannelse som en mangfoldig og bredtfavnende prosess, og hvor en global dimensjon hører naturlig hjemme. Det at folkehøgskolene ønsker å delta i en slik prosess er på ene siden helt selvsagt, på andre siden ambisiøst – her må både skolens eiere og lærere ha eierskap. Folkehøgskolenes overordnede dannelsesmål er reflekterende og bevisste elever, og globale spørsmål kan være et utgangspunkt for å skape eller legge til rette for refleksjon og bevisstgjøring.

Det å reise er ofte en hendelse som kan sette spor. Gjennom et folkehøgskoleår gjennomføres typisk flere reiser, men særlig én større reise er vanlig. Dette ble gjennom hele fagdagen referert til som Reisen med stor R og i entall for å skille den fra andre mindre turer. Folkehøgskolene ønsker at Reisen skal ha en rekke mulige effekter, særlig knyttet til begrepsrioen – Kunnskap – Holdning – Handling – men ikke nødvendigvis i denne rekkefølgen. Det ble nevnt at gjennom samhandling med mennesker (partnere eller andre) i Sør må vi lytte til hva situasjonen krever. Vi utfordres og gjennom erfaringene vi har med oss dannes

kunnskaper og holdninger på dypt nivå. Reisen fungerer best når den lykkes i å legge til rette for ekte møter mellom mennesker, når grensene mellom de som møtes systematisk bygges ned til fordel for ekteføyte relasjoner. Helt sentralt er *hvem* elevene møter – hvilke personer og møter reisen orienterer seg inn mot definerer mye av det videre utfallet.

Folkehøgskolene ønsker også at dannelsesprosessen de vil være pådrivere i skal legge til rette for aktive og handlekraftige elever. Det er et klart ønske om at elevene skal kunne mestre spranget fra å *høre* til å *gjøre*. Naturlig nok må dette være basert på gode refleksjoner over hva som er hensiktsmessige handlinger og tiltak, men kanskje er likegyldighet den største faren. Her ligger en åpenbar spenning latent; på ene siden ønsker folkehøgskolene ikke å drive propaganda eller å manipulere elevene inn i forhåndsdefinerte handlinger. På andre siden er det rimelig å peke på noen handlingsalternativer i gitte situasjoner. Elever er som alle mennesker opptatt av å kunne reagere og handle når engasjementet i en sak oppleves – dette er bra og skolene og den enkelte lærer må nytte anledningene som kommer, men samtidig er det en krevende balansegang. Gjennomgående mener folkehøgskolene at individuelle valg alltid må være basert på kvalifisert informasjon, at flere alternativer bør presenteres, og at refleksjoner over alternativene bør stå sentralt. Det må være mulig å komme til konklusjoner i disse prosessene, men lærings sirkelen bør ikke stanse der men heller fortsette i en kontinuerlig runddans.

Suksesser og suksessfaktorer

Gjennom fagdagen satte vi klart fokus på suksesser fra folkehøgskolene. Denne rapporten har ikke mulighet til å gjengi alt som ble presentert på en adekvat måte, og det er heller ikke så sentralt. Det viktige er hva vi kan lære av disse suksesshistoriene, og da satte vi fokus på å beskrive "suksessfaktorer". Dette var en øvelse for å identifisere noen kriterier eller faktorer som vi mener lå bak dette aller beste arbeidet. Denne analysen ga innsikt i flere forhold, og er her oppsummert:

Det mest sentrale er møtet mellom mennesker. Gode møter gir mye for alle involverte, de er en rikdom for livet. Når møter får bli preget av likeverdighet og respekt dannes grunnlaget for rom til å lytte, å kommunisere og til å se seg selv i et nytt lys. Holdninger dannes av samspill, forventninger som blir justert skaper resonans og respons.

Det ble mye fokus på folkehøgskolens reiser gjennom denne dagen, men ikke utelukkende. Av andre tiltak som ble trukket frem var blant annet lavforbruksuka på Stavern fhs, haiketure i Norge blant noen av reiselivslinjene og ikke minst Sund fhs og demonstrasjonene som elevene blir utfordret på å arrangere hvert år der.

Flere ganger ble det nevnt at et skoleår er mer enn bare reisen, men reisen var utvilsomt et tilbakevendende tema. Resten av dette oppsummeringskapittelet omhandler da også mest innspill som knyttet seg til reisene, men som står seg godt i andre sammenhenger også.

Møter skaper bilder og erfaringer, og blir en del av det som former ens verdensbilde, men skolene legger åpenbart mange av føringene på forhånd. Det er derfor også helt sentralt *hva slags møter og med hvem* det legges opp til. Skolene og lærerne må legge ned mye arbeid i å velge hvilke møter de vil elevene skal bli utsatt for. Det er gjerne et ønske om å få til sterke møter – men sterke i forhold til hva da? Sterke som i betydningen sterke problemer? Eller som i betydningen sterke mennesker? Eller som i sterke løsninger? Dette er ikke enkle utfordringer, men som det ble påpekt underveis oppstår møtets egentlige magi når to kulturer henter ut det beste i hverandre.

Dette krever tid, og det er helt avgjørende med nok tid til å være sammen, bryte isen og skape refleksjon. Dette krever gjerne at en jobber mye med holdninger på forhånd, men ikke bare som i "våre negative holdninger", det er ikke hensiktsmessig å sette tilgjorte eller stereotypiske

merkelapper på oss selv. Hver enkelt elev er en selvstendig handlende og tenkende person, og må behandles deretter.

Det å reise og å oppleve nye kulturer gjør ofte den som reiser litt usikker og en tar da gjerne lett til vante sosiale mønstre og trygge roller. Et eksempel kan være at jentene typisk tyr til hjelperollen, mens guttene er mer frempå. Det å bygge bevissthet rundt egen rolle er veldig viktig for at de som er på reise skal oppleve turen som frigjørende og åpnende for seg selv. Da er det helt avgjørende å ikke låse selve reisen inn i en giverrolle mellom elevene og de en reiser til.

De reisene som en i ettertid vurderer som de mest vellykkede er de hvor elevene ble utfordret til å sprengne egne grenser, lære seg å ta direkte kontakt og opprettholde kontakt over noe tid, og hvor elevenes forberedelser ble opplevd som nyttige av de de gjaldt underveis. Det er viktig at den kompetansen og de forberedelsene en fokuserer på før utfart faktisk passer sammen med de reisemålene og de personene som en skal møte "der ute". Lærerens kompetanse og engasjement er et naturlig startpunkt for selve reisens grunnkonsept, men elevenes egne kapasiteter må stå i fokus for den enkelte elevs forberedelser. Dette fordrer mye av lærerne og skolene, men til gjengjeld er det kanskje da lettere å få inkludert elevene i forberedelsene på et dypt og reelt nivå.

I fortsettelsen av dette har folkehøgskolene mange felles erfaringer om hvor viktig det er å jobbe grundig og inngående med reisemålet på forhånd. Her finnes mange dimensjoner, som gjør seg gjeldende i varierende grad fra reise til reise. Er det store konflikter som preger samfunnet reisen skal besøke må klassen jobbe mye med å forstå konfliktene på forhånd, og gjerne få innblikk i konfliktlinjene fra flere innfallsvinkler. Kjennskap til kultur og lokale forhold er helt avgjørende, samtidig som det vi kan lære her i Norge ikke nødvendigvis er veldig relevant for de livene som leves i hverdagen for den enkelte – det er alltid en balansegang mellom å formidle bakgrunnskunnskap og at denne kunnskapen ikke bør få dominere verdensbilde til de reisende i så stor grad at nye inntrykk og relasjoner ikke får slippe til.

Generelt er grundig og sterkt partnersamarbeid avgjørende, og da er kanskje særlig to elementer sentrale: Sør-partneren må ha en plan med folkehøgskolens besøk inkludert i sitt løpende arbeid, og besøket må ha en nytteverdi for begge parter ut over at det bare er hyggelig med internasjonale gjester. Et felles prosjekt eller en gjensidig nytteverdi bør være motoren i reisen – og dette bør ikke være et "klassisk" bistandsprosjekt. Igjen er faren å havne i rollemønsteret av giver-

Innspill til seg selv/folkehøgskolen

mottager, noe hverken vert eller besøkende er tjent med. Flere folkehøgskoler har erfart at elever kan bli veldig utfordret hvis Sør-partneren har sterkere kompetanse på sine felt enn hva den enkelte kanskje trodde. Jo sterkere og mer selvstendig Sør-partner, jo større "krav" møter elever som kommer tilreisende. Dette kan være skremmende, men også være en døråpner for det overordnede målet om å la elevene kjenne litt på egne grenser, overskride disse og bli kjent med seg selv og nye relasjoner på et dypere og mer utviklende nivå.

For øvrig ble det nevnt en del elementære ting, som viktigheten av god planlegging av økonomien og tiden, alltid være flere lærere med på turen, opplæring i å gjenkjenne farer og farlige situasjoner på forhånd, og ikke minst hvor avgjørende det er med gode lokale kontakter en kan feste tillit til.

Avslutningsvis ble det nevnt noen kloke ord. Det er viktig å huske at utbyttet av en reise ikke kommer med én gang, både erfaringene og refleksjonene kommer over tid, gjerne over flere år etter reisen og skoleåret er over, og at ikke bare umiddelbare suksesser er suksesser. Det å se ting og verden på en annen og ny måte kommer ikke over natten, og det er en gjenganger i mange tilbakemeldinger fra tidligere elever at reisene gjorde mer med dem enn de innså der og da. Folkehøgskolens oppgave er dannelse, og det er i et perspektiv av hele elevenes livsløp av reisen må vurderes som vellykkede eller ikke – her mangler vi mye kunnskap og innsikt, noe som kan være et spørsmål som kanskje IU eller folkehøgskolerådet kunne gjort større undersøkelser på.

Kort oppsummert mente deltagerne at det aller mest avgjørende er *hvem* elevene møter på reisen. Det å finne riktige og relevante personer og nettverk i Sør ble beskrevet som den helt klart mest sentrale suksessfaktoren, og at alt annet arbeid med reisen bør orienteres rundt dette.

Steg nummer tre for deltagerne på fagdagen var å gi seg selv og hele Folkehøgskolebevegelsen noen innspill eller anbefalinger basert på det vi hadde funnet frem til av suksessfaktorer. Denne øvelsen produserte noen ganske klare hovedpunkt, som kan oppsummeres slik:

Global medborger er en del av folkehøgskolens dannelsesprosess. Dette er ikke nytt, men nå er bevisstheten øket og en konsensus etablert. Tankegangen rundt "global medborger" bør inkluderes i hele skolen, ikke bare internasjonale linjer, men i varierende grad og alltid tilpasset elevene, lærerne og situasjonen generelt. Særlig turene/reisene, som alle linjer har, er en anledning for å ta dette inn. Jamt over er det ønskelig å integrere andre linjer mot et globalt fokus og legge opp til å vekke interesse for verden, demokratisk forståelse og relasjoner mellom land og samfunn.

Folkehøgskolen bør være en reell og stolt pioner på dannelsesprosesser, og da særlig en pioner på globale medborgere. Kurs i myndig medborgerskap, rom for aktivisme hos elever, alliansebygging og samarbeid med andre organisasjoner i Norge og internasjonalt, dette er tilnærminger som kan gjøre folkehøgskolene synlige og interessante i nærmiljøet – men også nasjonalt. Folkehøgskolene bør velge seg særskilte felt de vil være spydspisser eller fyrtårn for, og opptre som premissleverandør i samfunnet og samfunnsutviklingen.

Dette må gå hånd i hånd med å være et eksempel til etterfølgelse, både i eget nærmiljø men spesielt for den enkelte elev. Den skole som vil sertifiseres som 'Miljøfyrtårn' bør ha dette forankret hos elevene, det samme med konseptene 'Fairtrade-skole' eller 'Grønt Flagg-skole', eller å være en skole med 100% økologisk og kortreist mat. Det viktigste eksempelet er kanskje *gjennomføringsevne*; at det ikke blir med snakket. Sett datoer og fremdriftsplaner, få det inn i administrasjonen og skoleåret. Også bra å tenke litt utenfor boksen, kanskje et samarbeid med kommunen om å bli Fairtrade-institusjoner kan være noe? Eller gjøre nye bygg gjennomført miljøvennlige? Hva med å se på lokale miljøskatter? Folkehøgskolene kan være lokale ressurscenter, så sant viljen er tilstede.

Både i et slikt arbeid men også ellers kan og bør folkehøgskolene vurdere å samarbeide mer med hverandre, og utveksle erfaringer og gode ideer. Nettverk og fellesskap gir energi og glede i hverdagen og bygger sterkere eierskap til konkrete

fremstøt, på alt fra Nord/Sør-informasjon til gode samarbeid med internasjonale partnere, hvordan utnytte de internasjonale elevene bedre og selvsagt også reisene.

Når det kommer til reisene, bør det alltid være et spørsmål underveis i planleggingen hva den enkelte folkehøgskole og elev får ut av reisene? Er målsetningen gjennomtenkt, hvilke faktorer vil gjøre reisen verdt all innsatsen? Mange ønsker å avturistifisere reisene, men hva skal man da fylle dem med i stedet? Dette er ikke enkle spørsmål, men kan være gode startpunkt for refleksjon, nytenking og å finne frem til gode opplegg. "Reisens pedagogikk" er ett slikt fremstøt som kanskje burde få mer oppmerksomhet.

I tillegg ble det nevnt en god gammel kreativ gjenganger; folkehøgskoler i Sør. Flere fremstøt har vært forsøkt, og enkelte prosjekter eksisterer faktisk allerede. Kanskje det kunne vært hensiktsmessig å kanalisere et slikt forsøk gjennom de fellesstrukturene som folkehøgskolene har? En mulighet er å starte med lærerutveksling mellom Nord og Sør, da altså mellom konkrete skoler (eller nettverk av skoler) i Norge og utvalgte skoler i enkelte land i Sør? Dette er ukjent terreng med få sikre holdepunkt, men det er en opplagt mulighet som enkeltlærere og spesielt engasjerte skoler bør oppfordres til å gå videre med.

Innspill til IU

Det ble i samme øvelse spurt etter innspill til IU. Her kom det inn færre, men ganske konkrete forslag, kort oppsummert her:

Det er flere som ønsker et felles arbeid om pedagogiske opplegg og prosjekter, kanskje basert på utveksling av ideer og konsepter. IU kan være én kanal for å skape en slik plattform, gjerne med forslag og veiledning til skolene og en idebank med gode eksempler. Det å få til delingsarenaer, samarbeid mellom skoler og arrangere seminarer er generelt ønsket, enten som videreføring eller i tillegg til IUs eksisterende arbeid. Kanskje lokallag eller noe slikt kunne være en mulighet?

Folkehøgskolene må bli mer seriøse på reisene sine – unngå sammenblanding med bistandsturisme og andre mindre heldige kategorier. Dette er i praksis ikke enkelt, og et målrettet arbeid fra IUs side på reisene er etterspurt. Dette arbeidet har startet gjennom boken "Reisens pedagogikk", utgitt av Noregs Kristelege Folkehøgskolelag. Her har IU bidratt med tekst som tar for seg disse problemstillingen.

Det ble også nevnt at det er bra at IU informerer om, og oppfordrer til sertifiseringer som Miljøfyrtårn, Grønt Flagget og Fairtrade-folkehøgskole.

Generelt er det bra om IU hadde blitt mer synlige, både hos den enkelte folkehøgskole og utenfor selve folkehøgskolebevegelsen. Tilstedeværelse i samfunnsdebatten er bare bra – vær modig og frimodig! Igjen, dette er lettere sagt enn gjort, men et forslag var å sette i gang et kurs i debatt og skriveteknikk, som kunne vært til gagn for både IUs sekretariat, valgte medlemmer og særlig engasjerte folkehøgskolelærere. Det vanskeligste er ofte å våge seg utpå, men her kan vi drive hverandre frem og være våre egne beste venner – bare noen setter det i gang!

Oppsummering av paneldebatten

Som en del av fagfelleprosessen med Internasjonalt Utvalg satte vi opp en panelsamtale på kvelden etter første fagdag, fremdeles på CafeTeateret.

Vi fikk innledninger og refleksjoner over temaet "Globale medborgere, dannelse og folkehøgskolene", med undertittel "Fra den gode hjelper til samfunnsdebattanten". De fire som stilte var Kunnskapsminister Kristin Halvorsen, Prorektor ved Universitetet i Oslo Inga Bostad, Rådgiver i Antirasistisk senter Shoaib Sultan og leder for Changemaker Ingrid Aas Borge.

Arrangementet var åpent for alle, og en del innspill og spørsmål kom også fra salen. Nedenfor følger et redigert sammendrag av samtalen, med innledernes svar på innspillene fra salen integrert i selve teksten og samlet i fire selvstendige bolker. *Teksten er holdt i en muntlig form, men kan ikke nyttes til sitering og er heller ikke godkjent av de som var tilstede i panelet.*

Inga Bostad:

La meg først få takke for invitasjonen, dette er et viktig tema og det er bra dere i folkehøgskolen setter dette på dagsorden.

Dannelse er kjerneordet i temaet som er satt her, og dette er et begrep som går rett til kjernen av hvordan kunnskap skjer. Den lærde biten, det at vi får vite om faglige greier, det er en del av gitte læringsprosesser hvor det er en lærer og en elev. Men så er det denne dannelsesdelen, som er litt annerledes i sin natur og ikke så enkel å beskrive. Som filosof vil jeg si dannelse handler om å utdanne seg selv til selvstendig tenkning og kritisk refleksjon.

Utfordringen for utdanningsinstitusjoner blir da blant annet å la hver enkelt student få anledning til å stille kritiske spørsmål. Dette kan føre til mange forskjellige tilnærminger, alt etter hva slags form for kunnskap man legger til grunn. På et slikt vis kan vi kanskje si at dannelse er som en form, som en måte å være på, med forskjellige måter å lære på.

Når det kommer til å si noe om begrepet medborgere, eller borgere, dere kan kutte ut denne forstavelen med med'en, er det et interessant sted å starte en samtale. Innledningsvis vil jeg påpeke at det må i alle fall handle om å utruste oss, både unge og gamle, til å møte globale utfordringer på en dannet måte.

Dannelse handler om å erkjenne en form for moralsk uro i møte med mennesker og samfunn, og til å reagere på en slik uro med hensiktsmessige tiltak. Den som vil styrke andres dannelse må lykkes i å styrke disse elementene hos sine

medmennesker. Dette er en oppgave for alle som driver med utdanning, både høyere og skoler og barnehager også for så vidt. Samtidig kan man ikke danne et annet menneske, hver enkelt danner seg selv.

Denne delen av dannelse handler på mange vis om frihet, vi sier jo gjerne at vi vil andres frihet også, vi vil at andre skal være fri. På den andre siden har vi ansvar, som er en annen sentral del av dannelse. Hvorfor har vi ansvar, hvorfor er det moralsk riktig å være solidariske. Og da tenker jeg at denne moralske uroen, dette med å føle ansvar for konsekvensene av sine handlinger og de handlingene man er med på å støtte opp om, det kan gjerne være et tema langt inn i alle utdanningene våre, selv i profesjonsutdanninger. Folkehøgskolene har et annet mandat enn de høyere utdanningsinstitusjonene, men ønsket om å bidra til dannelse er noe vi deler.

Generelt må vi ha tverrfaglig samarbeid skal vi løse problemene som møtes oss. Vi kommer ikke dit vi vil med å bare sette fysikerne løs, vi må klare å koble sammen samfunnsfagene og humaniora og naturfagene, kanskje få inn kunsten til og med, for å komme frem til de rette spørsmålene og kjempe frem gode løsninger som passer i samtiden og for den fremtiden vi ønsker å se.

Dette handler også om å forstå hva som gir endringer. Det å flytte seg ut av sin vante verden og oppleve nye samfunn gjør at vi endrer oss som mennesker. Jeg vil tro at en formulering av et mandat for folkehøgskolene er å legge til rette for de møtene som utvider vår horisont, at man kan legge til rette for møter som vil ha en dannende effekt i seg selv, gjerne hos begge parter, hvor unge treffer en annen måte å tenke og leve på. Det krever mye forberedelser av kvalifiserte folk å lykkes med å frigjøre denne kvaliteten som ligger latent når

mennesker møte, samtidig vil nok de fleste gjenkjenne viktigheten av slike opplevelser. Her kan folkehøgskolene ha en viktig og korrigerende nisje til mye annen reising.

"Kvalifisert globetrotter" er kanskje en tanke eller et begrep man kunne lagt til grunn som en beskrivelse? Hvordan man kan møte verden uten å bli passiv, uten å bli helt overveldet eller deterministisk. Kan hende at en tenker "får jo ikke gjort noe likevel, får bare legge inn årene". Å unngå en slik reaksjon handler om å være forberedt før man reiser avgårde, være informert om muligheter og situasjonene som vil komme. Det handler om å ha innsikt på mange plan, også historisk, før man drar ut på tur. Det kan nok være at tverrfaglighet er avgjørende i forberedelsene, å sette kunnskapen inn flere former for sammenhenger, ikke minst i forhold til å møte ny kunnskap og nye møter på en meningsfylt og berikende måte. Et slikt arbeid tror jeg kan gi grunnlag for opplevelser som kan være ganske avgjørende for de valgene du tar siden.

Vi fikk for to dager siden regjeringens perspektivmelding (kan finnes her: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/kampanjer/perspektivmeldingen-2013.html?id=713652>). Anbefaler å se litt i denne, ganske lett å lese. Det er finansdepartementet som har håndtert denne meldingen, og den er tvers gjennom preget av vekstretorikk. Det grunnleggende at vi skal vokse, både økonomisk og ellers. Det er ingen forsøk på å si at denne veksten kan være problematisk. Jeg mener det hadde vært bra å fått inn et mer samfunnsorientert perspektiv, litt andre innfallsvinkler. Det økonomisk-politiske språket er kaldt og vanskelig å rette en fornuftig kritikk mot, og dette tenker jeg er ganske alvorlig. Man har ikke alltid et godt språk og et solid forståelsesapparat for disse verdiene, heller ikke i besluttede organer.

En fare kan være å bli alt for teoretisk i tilnærmingen til etikk. Teoretisk etikk kan bli veldig analytisk og livsfjern. Den kan løpe løpsk, kan ende opp med å sette posisjoner opp mot hverandre som er lite virkelighetstro. Jeg tror kanskje folkehøgskolene kan bidra til at samfunnsdebatten ikke faller i denne grøften, med konkrete koblinger mellom menneskelige møter og de store spørsmålene som energi, klima, global helse og lignende. Hvis dere klarer å formidle de etiske utfordringene og innspillene som kommer opp i slike møter, er det en viktig melding for alle.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg tolker invitasjonen til denne samtalen som at folkehøgskolebevegelsen er litt på leiting etter hva som skal være mandatet deres i samfunnet. Da tenker jeg et at dere har kommet ganske langt allerede, men aller viktigst tror jeg er dette med selvfølelse, og da blir mestring

veldig viktig. Og det står også i mandatet som samfunnet har gitt skolen gjennom skoleloven, at elevene skal lære å mestre sine liv på best mulig måte, og stå godt rustet for å møte fremtiden. Slik jeg ser folkehøgskolene er dette helt sentralt, og at man gjennom kunnskap og erfaringer og møter fra sin tid på en folkehøgskole kan fått en viktig personlig berikelse for livet; en dybde i sine refleksjoner. Et vidsyn.

Ingrid Aas Borge:

Hei, og takk for invitasjonen. Jeg har faktisk gått på folkehøgskole nesten to ganger, litt mer enn de fleste. At det er en dannelsesinstitusjon er uten tvil, her skjer det masse modningsprosesser.

Da jeg så invitasjonen til denne samtalen var det særlig setningen "Fra den gode hjelper til samfunnsdebattanten" som fremstod som særlig interessant. Veldig aktuell problemstilling, hvordan skal vi forholde oss til de grunnleggende årsakene til fattigdom? Her kan folkehøgskolene vise elevene noen muligheter.

Utfordringen ligger i hvordan folkehøgskolene legger opp elevenes møte med verden. Man reiser ut og får oppleve verden, får møte menneskene og fattigdommen og virkeligheten, på godt og vondt. Og så kommer man hjem igjen, og vil selvsagt gjerne gjøre noe. Og da må ha folkehøgskolene ha noe mer enn å bare å ta frem bøssa og samle penger, dere må ha et bedre budskap en det! Hva kan vi og den enkelte ungdom gjøre for å ta del i arbeidet mot den globale fattigdommen, hvordan kan vi bli med på å kjempe mot årsakene til elendigheten? Klimaendringer og oljeutvinning, rasing av livsgrunnlaget og andre ting, dette er tema og kampsaker som folkehøgskolenes ungdommer må inviteres med i. Erfaringen vi sitter med er at løsninger som både er politiske og viktige er det som virkelig engasjerer ungdom.

Folkehøgskolene sitter med noen helt unike muligheter. Dere har folk låst inne i deres institusjoner over et helt år, med full tilstedeværelse og ingen eksamenspress. La de få treffes, ta dem med på leirer og treff, la de få delta i handling! Handling, handling, handling, det er det eneste som gjelder! Kunnskap er kjempeviktig, og så må vi handle.

Jeg har opplevd mye verdifullt gjennom reisene jeg har hatt på folkehøgskolene. Har truffet mange

interessante mennesker og sett en del skjebner, og dette har vært bra å ha med seg. Samtidig var det ikke før lenge etter, da jeg ble med i organisasjonsverden at jeg ble presentert for hva jeg kunne gjøre selv i forhold til det jeg møtte. Nå i ettertid ser jeg at jeg gjerne skulle visst om dette og disse mulighetene for å engasjere seg i løsninger før og mens jeg var på reise med folkehøgskolene. Det røsket tak i meg, denne opplevelsen av urettferdighet og fattigdom. Skulle så gjerne visst mer om grunnene til det, til hva som gjør at verden er som den er før vi reiste, om imperialism, krig og kolonialisme eller helt andre ting, og hva jeg kunne gjort med det. Få noen handlingsalternativ for å påvirke politikk og næringsliv og norske interesser, hva jeg kunne bidratt med for å muliggjøre forandring. Slik jeg ser det nå hadde det ikke minst vært bra for å håndtere min egen forvirring rundt det jeg så og opplevde, jeg tror absolutt det hadde forsterket dannelsesverdien av reisen.

Om noe skulle ønske jeg fikk flere mailer fra folkehøgskolene om å holde foredrag og sånt, snakke om globale spørsmål. Det gjør jeg og Changemaker gjerne – vi stiller opp. Noen folkehøgskoler gjør det, men ikke mange nok – gjør det helst alle sammen. Vi har mange suksesshistorier som går på mestring og hvordan vi som ungdom og som borgere i Norge klarer å endre verden til det bedre.

Da jeg ble med i Changemaker var det faktisk første gang jeg skjønnte at jeg kan klare å mestre de globale urettferdighetene, det var da jeg kunne sette opplevelsene og kunnskapen min fra reiser i Sør inn i en kontekst her hjemme. Dette er utrolig viktig. Det å se at vi og andre mennesker i organisasjoner har klart å gjøre store ting, vi har klart å stoppe oljeboring i Lofoten (enn så lenge), vi har klart å innføre regler for norske selskaper på skattlegging, og mange andre seiere, dette må elevene på folkehøgskolene få innsikt i og bli invitert til å delta i. Hvis jeg har hatt en dannelsesreise er det i så fall gjennom organisasjonene; det å møte andre ungdommer som vil det samme - det er dannende det! Å se og få oppleve mulighetene. Det er da engasjementet blir satt i et meningsfylt perspektiv. Få inn organisasjonene, gjerne flere og la elevene velge selv.

En annen måte å møte denne utfordringen på er å ta elevene med på de arenaene som finnes, for eksempel globaliseringskonferansen og sånt. La ungdommen møte andre engasjerte ungdom. Hva med å ha møter og arrangementer gjennom året for alle på globale linjer i folkehøgskolene? La disse elevene møtes!

Shoaib Sultan:

Som de andre før meg vil jeg også få takke for å ha blitt invitert med i denne samtalen. Utdannelse og dannelse, dette er interessante tema på mange vis.

I mitt arbeid i

Antirasistisk senter jobber jeg med kartlegging av ekstremistiske miljø, og jeg vil dele noen innspill herfra. Den første refleksjonen man gjør seg er mangelen på dannelse hos de som er der. Dette mener jeg i stor grad kommer av at de mangler evnen til å være kritisk, de har ikke en kritisk tilnærming til informasjon de finner. Det er ikke mangel på kunnskap som er problemet, det er ikke der det stikker. Det er noe vi sier ofte og det er helt feil. Dette er folk som kan gjengi tusenvis av sider med tekst av forskjellig slag, problemet er at de klarer ikke å stille seg kritisk til det som står der. De har bestemt seg for at dette er riktig, mens konteksten rundt går tapt.

Dette er særlig problematisk når vi vet hvor mye verden har forandret de siste tyve årene. Dette er viktig å forstå rekkevidden av. Ting og hendelser som er lokale blir nå plutselig snakkisen her hjemme, det vi diskuterer her i våre egne samfunn og hverdager. En bekjent av meg i Utenriksdepartementet satte ord på det; han sa at det var så mye enklere før når man kunne tilpasse seg mer over tid, lære å kjenne den lokale kulturen og slik kunne ting bli presentert på riktig måte. Nå er det ikke sånn, det som blir sagt ett sted fanges opp globalt, og ofte helt utenfor sin kontekst. Hva du sier ett sted blir oppfattet et annet sted som noe helt annet.

Usikkerhet er nok også et element her. Ordet mestring har blitt nevnt, dette kan kanskje romme noe av det jeg har tenkt på tidligere. Verden endrer seg veldig raskt, det er forvirrende og gir avmakt, og da søker man etter noe som gir mening og retning. For de som oppsøker ekstremistiske miljøer er ikke innholdet så viktig i starten. Etter hvert så, men ikke i utgangspunktet. Det kan nok være en guffen følelse av å ikke mestre verden slik den fremstår som driver dem til å søke ekstreme miljø. Avmaktfølelse og lite kritisk refleksjon gir grobunn for forenklete budskap.

Her kommer dannelse inn som et viktig begrep. Dannelse kan være grunnlaget for å tolke budskap fra helt andre steder og situasjoner på en mer hensiktsmessig måte. Det å ha informasjon og ressurser tilgjengelig er ikke nok, vi må ha erfaring med å bruke det til noe fornuftig og kjennskap til

hva vår rolle i verden kan være. Hvordan skal vi forberede morgendagens borgere på å møte og bruke denne kunnskapen, og ikke misforstå fordi konteksten rundt ikke er oppfanget riktig, det er et svært sentralt spørsmål.

Jeg er oppvokst i en liten bygd, i Skogsbygda, som er en bygd i en skog. I ungdommen var jeg også noe i Oslo, men jeg hadde en større reise til USA. Her fikk jeg en del av denne modnings- og dannelsesopplevelsen som Ingrid snakket om. Møtet med USA var et møte med en annen utdanningsstruktur. Jeg fikk møte folk med et annet utgangspunkt for sitt verdenssyn, gjerne et helt annet og kanskje litt pussig og begrenset. Men jeg lærte mye av det selv, det ser jeg i ettertid.

Dannelse må innebære evnen til å oppleve og forstå verden, til å lære samarbeid. Denne tanken bak må være der, og jeg mener den bør formidles klart til elevene, at det er noe de kan bruke senere i livet.

Jeg synes det er interessant å tenke rundt et nytt fag på dette, gjerne i høyere utdanning men også på den vanlige folkeskolen hvor man kan lære nettopp dette med kritisk refleksjon. En av de store svakhetene ved høgskolene og ingeniørene som kommer der fra er at de ikke har mye erfaring med dette, bare et sett med kunnskap som den enkelte skal lære seg. Man lærer ikke noe om det å være en borger. Derfor ville det vært så viktig å ha det som en egen prioritering, et fag som settes inn i et større samfunnsmessig perspektiv. Klimaendringer, krig og andre store problem løses ikke i morgen, dessverre. Vi må klare å forstå vår plass her på jorden og vår mulighet til å endre verden mot det vi ønsker at den skal bli.

Så har jeg skjönt at folkehøgskolebevegelsen ønsker flere elever fra minoritetsmiljø. Det er i seg selv helt greit, men neppe veldig enkelt. Jeg tror det handler om noen grunnleggende ting. Det ene er den reisen de allerede har foretatt, den har dere ingen overlapp med. Dette er folk som har kommet fra helt andre land som prøver å etablere seg her, de vil ha sine barn best og raskest mulig gjennom utdanning så de kan sikre fremtiden og tilknytning til samfunnet her, det er en klassereise og en stor reise som går langt ut over den enkelte. Så har vi nå en ny generasjon som har vokst opp her. Det er en mulighet, som jeg tror først og fremst handler om penger og om kunnskap, og kjennskap til dette med folkehøgskolene. Da jeg gikk på folkeskolen kan jeg ikke huske at dette noen gang var oppe som et tema. Da vi snakket om videregående utdanning var det høgskole eller universitet, ikke folkehøgskole. Så det å møte opp å fortelle om folkehøgskolene er første steg.

Kristin Halvorsen:

Hei alle sammen, og takk for at jeg fikk komme. Jeg lurte på om jeg skulle starte med en litt annen innfallsvinkel. Dette med dannelse handler om det store samfunnsmandatet til alle som driver med utdanning og kunnskap og formidling. Vi kan vel også inkludere kultur her, dette gjelder selve sivilisasjonen og alt i samfunnet det ikke går an å sette to streker under svaret på.

Jeg ser som kunnskapsminister at det er en kommunikasjon rundt den norske skolen som er veldig svartmalende. Derfor ønsker jeg å se folkehøgskolene kaste seg mer inn i debatten, gjerne fra et startpunkt på dannelse. Dere er verdsatt og viktige i det norske samfunn, det er jeg ikke i tvil om. Dere har et ansvar for å bringe dette og erfaringene deres ut til samfunnet. Dere må dele det viktige budskapet og de verdiene dere opplever at dere har. Kom med visjonene deres, utfordre gjerne samfunnsdebatten med et litt annet syn på pedagogikk og poenget med utdanning.

Jeg mener at vi er verdensborgere. Vi kan ikke kaste loss ved grensa. Da er det to ting vi må tenke på; det ene er at vi må stille oss sånn at vi kan holde ordne på oss selv og vår egen påvirkning på verden. Vår egen luftforurensning, våre egne ambisjoner på klima, våre egne investeringer. Dette håndterer vi i dag bedre enn mange andre, mange vil lære av oss – dette er bra. Kjempviktig.

Og så må vi være ydmyke. Vi har mye å lære, og dette er en dannelsesreise som ikke bare mennesker men hele vårt samfunn må ta del i. En viktig grunn til at jeg ble politisk aktiv var at jeg fikk oppleve kampen mot apartheid i Sør-Afrika. Jeg husker den dag i dag hvordan jeg stod der blant de fattigslige blikkskurene og så hvordan stemmeretten gjorde at folk følte at de var verdt noe! Det gjorde voldsomt sterkt inntrykk. Og kanskje det sterkeste var historiene fra de hvite områdene, hvor de hvite stemte sammen med de svarte. Her var det "one man one vote", og det var veldig tydelig i stemmekøene. Hvordan de hvite rike stod der og liksom skottet seg litt bak og så hushjelpa stå i samme stemmekø, med samme stemmerett. Veldig sterkt, veldig mye å lære, en dannelsesreise av de sjeldne for meg. Jeg følte at her var vi med på noe fantastisk, og det har sittet i meg siden da.

Jeg reiser mye rundt på skoler, og særlig på ungdomskoler ser jeg noe påfallende; det er mye

mindre ekle autoriteter å gjøre opprør mot! Det vi vet er at elever i dag har mye bedre forhold til lærerne sine, og så vidt vi vet mye bedre forhold til foreldrene sine også. Dette er jo fantastisk, men en litt uheldig bieffekt er at det blir mindre å bryne seg mot. Men elevene tar da gjerne andre utfordringer, som kanskje gir mye av det samme. Jeg var på en ungdomsskole hvor elevene i en klasse gledet seg veldig til neste skoleår, for da skulle de sette opp elevrevy. Stor happening vettu, veldig stas. Og da jeg snakket med disse elevene kom det ene visdomsordet etter det andre. Som én sa det; "for du skjønner det, det er viktig å ha med seg gode minner her i livet". Og ingen snakket om nasjonale prøver eller noe.

Det var helt riktig. Vi trenger gode opplevelser, vi trenger noe å vokse på, noe å bli menneske med. Og det tror jeg folkehøgskolene bidrar til. Det har en verdi i seg selv, og det må dere aldri gi slipp på.

For å ta tingene litt opp igjen, så mener jeg at vi må synliggjøre det samfunnsmandatet og verdigrunnlaget som ligger i skoleutdanningen allerede nå – og som for så vidt også gjelder helt ned til barnehagene. Men vi kan ikke regne med at skolene skal klare dette aleine. Vi kan ikke regne med at skolene skal klare å kompensere for mangelen på sivilisasjon i vårt samfunn ellers, for å sette det litt på spissen. Men jeg mener å merke at det er et annet klima for å få gehør for dette enn det var for bare noen å siden. Jeg synes å se en aksept og en søken etter å få etablert og utvidet ut det som er skole- og utdanningssystemets mandat for samfunnet og elevene som aktive samfunnsaktører.

Vi må ha evnen til å stoppe opp litt, vi må klare å tenke litt skikkelig noen ganger. Dette er stadig vanskeligere i dag, særlig fordi mediebildet er så fragmentert og flyktig. Ting bare flagrer forbi. Det tar kanskje ikke så lenge før man glemmer at det var et stort terroranslag i Algerie for noen uker siden. Ting blir borte fra hukommelsen veldig fort. Hvordan skal vi kunne bygge opp evnen til å reflektere og tas tilling til de store viktige spørsmålene i en så flagrende medievirkelighet uten å bare melde pass, det er ganske viktig. Jeg tror det er i stor grad noe man må øve seg opp på, og slike muligheter må vi legge inn i skolen. De som tar et ått på folkehøgskole har denne muligheten, og hvis det lykkes godt her kan man kanskje stoppe opp litt seinere i livet også, og trekke pusten og reflektere over hva man hører og hva man ser. Det tror jeg er en verdifull erfaring å ha med, både for den enkelte og at disse tilnærmingene finnes i samfunnet vårt.

Flere har nevnt ordet mestring; dette er en interessant verdi og som er en målsetning med utdanning i seg selv. Empati, mestring, innlevelse, dette er viktige verdier og egenskaper vi trenger å

ha med oss. Ikke minst støtter jeg den tanken at dette er kapasiteter som er viktige for å forhindre ekstremisme. Dette at det kan finnes en overførbar verdi i å mestre ett felt til et annet, det tror jeg kan stemme. Vi husker kanskje alle den gangen vi klarte å svømme for første gang, eller første gang vi syklet selv, hvor mye det betydde for oss og vår selvfølelse. Jeg var en gang blant kasteløse kvinner i en indisk landsby, som var blitt kvotert inn i bystyret. De fleste var analfabeter, og jeg møtte dem på et kapasitetsbyggingsprogram. Og der lærte de mange ting, blant annet å sykle! Kom hjem til mannen sin syklende på sin egen sykkel etterpå! Det var faktisk veldig viktig, da kunne de jo komme seg rundt til velgerne og til møter, men i tillegg kunne jo alle se at de hadde vært på kurs og lært seg noe – å sykle – så måtte man jo forstå at de sikkert hadde lært seg mye mer også. Utrolig lurt tenkt. Så joda, jeg kjøper den der med mestring og overførbarhet.

Så ble jeg utfordret på om det er en ting jeg mener folkehøgskolene skal legge særlig opp til at elevene skal ta med seg fra et skoleår. Da vil jeg si opprør mot urettferdighet. Og at man kan godt være opptatt av noe litt større enn seg selv. Det tror jeg en viktig greie, for mange unge ser mer mot seg selv enn utover mot andre. Jeg tror ikke det er det vi vil, hverken som ung eller voksen – vi vil jo være noe for noen, være en person vi selv liker! Og dette kommer blant annet når vi vekkes til innsats for andre, for noe større enn oss selv. Denne grunnleggende reaksjonen mot urettferdighet, det funker og det er en nøkkel. I nære relasjoner, i den store globale verden, og mellom generasjoner. Så det lar jeg stå som min appell til folkehøgskolene.

* * *

Samtalen høstet betydelig jubel og applaus, og i denne redigeringen har mye gått tapt av stemning og dialog med salen. Men én liten brannfakkell kan vi la slippe gjennom, da den var kortfattet, saklig og ikke minst knyttet direkte til selve læringsprosessen. Changemaker hadde mobilisert en del medlemmer fra sin lokalgruppe i Oslo, og sekstenårige Tiril kom med dette innspillet:

- Hvorfor skal jeg bruke tusenvis av kroner på et år på folkehøgskole, hvis jeg ikke får lære om de viktigste årsakene til fattigdom i verden? Og jeg skjønner at det skal bli tatt opp til debatt i folkehøgskolebevegelsen, men hvilken garanti har jeg for at folkehøgskolene skal ta med seg dette videre? Og faktisk gjøre noe med det? Takk.

Denne svært gode og betimelige utfordringen skulle vi forsøke å adressere på prosessens andre fagdag.

Resultater fra fagdag 2 – veien videre

Arbeidstittelen for denne samlingen var "Folkehøgskolen og Internasjonalt Utvalg", og fokuserte på hva IU vil gjøre fremover. Dette var en intern arbeidsdag for IUs fem medlemmer, hvor alle var tilstede.

Dagen ble holdt i kontorlokalene til KFUK/M Global, fra kl 10.00 til 16.30, med en avsluttende middag etterpå. Prosessen skulle primært fokusere på IUs fremtidige arbeid, hvilke prioriteringer IUs medlemmer har eierskap til og ønsker å bli med på, samt finne noen konkrete datoer og arrangement som dette kan kobles opp mot. Følgende er en oppsummering av hele dagen etter tema.

Reisen

Fra første fagdag og fra prosessen ellers har det vært klart at folkehøgskolenes reisevirksomhet står helt sentralt i deres kontaktflate med omverden. I dag har så å si alle folkehøgskolene én eller flere store reiser, som mye av linjens aktivitet orienteres rundt. På mange måter kan reisens rolle sammenlignes med et lokomotiv i et større tog; for så vidt en begrenset andel av skoleleukene men helt sentral i å skape fremdrift og styring for året. En rekke forhold rundt reisen har blitt drøftet på første fagdag, det IUs medlemmer sitter igjen med av inntrykk kan oppsummeres slik:

Reisen er mer en rød tråd for året enn en løsrevet tur, dette er både en riktig beskrivelse for de fleste linjene og en erklært målsetning. Det er et genuint ønske fra folkehøgskolene å få godt innhold og fokus på riktige verdier gjennom reisen. Fra første fagdag opplevde IU at folkehøgskolene etterspurte mer konkret assistanse fra IU på å lykkes bedre med reisene, det ligger en klar bestilling her. Likevel er det ikke gjort i en håndvending å bidra positivt til å gjøre reisene enda bedre. IU bør forholde seg pedagogisk til skolene i denne utfordringen, og koble økt engasjement fra IU med sterkere fokus fra skolene på reisen. Eksempelvis bør reisen være et tema i ansettelsesprosesser og ved opprettelse av nye linjer, her kan IU kanskje gi konkrete råd.

Det sentrale er å få reisen til en meningsfylt hendelse for alle involverte, både elever og lærere og omlandet i Norge, og for de som mottar de reisende i Sør. Dette er virkelig ikke enkelt, og alt for omfattende målsetninger er ikke hensiktsmessig. Noen elementer kan likevel inkluderes. Først og

fremst handler det om hvem man reiser til, de grunnleggende valgene over hvilke grupper og mennesker, hvilke områder, hva slags prosjekt er det vi vil koble oss opp til. For eksempel vil en reise til et bistandsprosjekt vil gi helt andre resultater enn en reise til en ren politisk organisasjon. Innholdet i reisen vil bli definert av hvem man reiser til.

I forlengelsen av dette ligger det at reisen bør være til inspirasjon og glede, heller enn det motsatte. På ene siden kan det være hensiktsmessig å la elevene få se Norges rolle i Sør, forsøke å vise bjelken i vårt eget øye. Å møte de menneskene som faktisk betaler prisen for de valgene vi har tatt her i Nord, kan være svært sterkt. Desto viktigere blir det da å ha et godt opplegg for å inkludere elevene inn i løsninger som er relevante for de utfordringene de møter. At de får treffe folk som selv organiserer seg for å gjøre noe med sin situasjon. Reisen blir først meningsfylt når elevene kan anvende møtet med uretten til noe som en selvstendig handlende aktør. Det har vært sagt tidligere, og ble sagt flere ganger igjen; vi skal lære oss opp på å reagere på urettferdighet. Da må vi også ha handlingsalternativer å peke mot, som vi selv har tro på og som elevene kan finne meningsfylt å engasjere seg i.

Ikke minst er det viktig at de gangene folkehøgskolene arrangerer reiser for folk fra Sør til Norge må hele erfaringen bli preget av gjensidig utveksling. La reisen til Norge og det samfunnet vi presenterer her være til inspirasjon og lærdom for alle involverte, også oss selv. En kan lære selv mye av å legge opp gode læringsprosesser for andre. Dette kan elevene kanskje være de beste ressursene på.

I ettertid har IU løftet frem boken "Reisens pedagogikk", som utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag i 2012. I denne boken har blant andre IU bidratt med tekster, og er en bok som kan være nyttig i arbeidet med studiereisen. Den tar for seg alt fra pakkepedagogikk, dannelse, etikk, bistand og kulturmøter. Ønsket er at boken skal være en god ressurs i planlegging og forberedelser, men det virker tydelig at ikke alle folkehøgskolene kjenner til den. Dette er ett av flere steder IU kan legge inn et fremstøt.

Samfunnsaktør

IU ønsker å være en samfunnsaktør, og det samme gjelder hele folkehøgskolebevegelsen. Nå er både IU og folkehøgskolene eksisterende samfunnsaktører, men IU ønsker for sin del å bli en tydeligere og mer aktiv stemme.

Et sted å starte for IUs del er å finne frem til og presentere gode eksempler på hva et vellykket samfunnsrelevant prosjekt med politisk engasjement eller tema kan være, eksempelvis i form av undervisningsopplegg. Dette kan bli koblet med en ressursbank.

Andre tiltak som ble nevnt er å arrangere debatter og lignende på viktige tema for folkehøgskolene. En nærliggende mulighet her er å hekte seg på andre arrangement, både interne og eksterne. Et annet fremstøt kan være å sette opp et kurs på skrivning og debattinnlegg. Flere av medlemmene i IU understreket at det viktigste er kanskje å komme i gang.

Dette kan være meget riktig, men på lang sikt er det også sentralt at IU utvikler og holder fast ved en klar idé over hvilke lokale og globale aktører IU skal ha kontakt med og la seg bli påvirket av. Ett par aktører som ble nevnt her var fra de religiøse strukturene og utviklingsorganisasjonene i Norge. Det ble også understreket at disse og flere andre kan være vel og bra, så lenge IU tar disse valgene helt bevisst og ikke bare "snubler inn" i mer eller mindre tilfeldige relasjoner.

Møteplasser

Fra både den første fagdagen og fra IUs første samtaler i denne prosessen har det vært en uttalt målsetning å få i gang flere og bedre møteplasser for folkehøgskolene og da særlig alle tilknyttet de internasjonale linjene. Dette har blitt behandlet tidligere, men denne andre fagdagen lykkes vi i å finne noen faktiske muligheter knyttet til datoer og tema, her redigert etter konsept:

En målsetning som ble etablert er å ha to arrangementer i året, ett på høsten hvor lærere er hovedprioritet, og ett på våren hvor elevene står i fokus både som deltagere og på å lage innholdet. Dette kan være en modell som er hensiktsmessig for alle involverte, men i første omgang bør kanskje et pilotprosjekt testes ut.

To alternativ for disse arrangementene ble nevnt. Det ene er å holde helt selvstendige og egne arrangement, med egen regi og skreddersydd for IUs formål. Det andre er å legge arrangement sammen med andre hendelser internt i folkehøgskolemiljøet eller eksternt som samarbeid

med andre aktører, eksempelvis ungdomsorganisasjoner eller lignende.

IU behøver ikke velge mellom disse alternativene, eller holde seg slavisk til den ene eller andre i kommende tider. Det ble understreket at det viktigste er å peke på muligheter for handling og praktisk-politisk engasjement, for både lærere og særlig elever. Å koble opp arrangementene med pågående samfunnspolitiske prosesser, som valgkampdebatt på klimaendringer eller pågående konflikter ute i verden kan være en vei å gå.

Det sentrale er å få disse arrangementene til å bli kontaktpunkt for de som deltar, at en får kjennskap til andre likesinnede og at nettverk kan oppstå. For å holde det inspirerende og oppløftende må fokus ligge på gode eksempler og invitasjon til handling eller deltagelse. Elevene bør involveres i selve utarbeidelsen av oppleggene, i og få lov til å bruke seg selv som ressurspersoner. En dynamisk tilnærming kan være hensiktsmessig, kanskje tema ikke bør være fastsatt på snevert på forhånd? Å legge opp til en tilpasning underveis (før/under) heller enn et stramt definert opplegg kan testes ut? Sosiale media har skapt en renessanse for Jungeltelegrafene, dette er en mulighet som bør legges til rette for.

Det ble også tenkt videre på disse rammene rundt. En kunne tenkt seg en modell med overnatting inkludert, kanskje for et utvalg av en klasse (type 5 elever + 1 lærer), eller å få én skole og én linjeklasse til å invitere flere andre til seg. En annen mulighet er å ta seriøst oppfordringen fra første fagdag som kom fra leder i Changemaker Ingrid Aas Borge og opprette en direkte kobling med ungdomsorganisasjonenes faste helgesamlinger eller aksjonsverksted? Mange fremstøt kan tenkes, og det mest gjennomførbare er kanskje å ikke satse alt for omfattende i starten, men vektlegge å få erfaringer med vellykkede arrangement først.

Det siste IU gjorde på denne andre fagdagen var faktisk å fordele ansvaret mellom seg på de to typene arrangementer for kommende skoleår.

Anders Hals og Marte Skauen tok den første lærerorienterte samlingen som knyttes til Internasjonalt Seminar høsten 2013, som altså blir på Sund folkehøgskole.

Karine Risnes og Ato Owusu-Addo tok ansvaret for den andre samlingen, som etter planen skal ha deltagelse *med* og fokus *på* elever. Dette arrangementet er ikke fastlagt videre, ut over at det er planlagt gjennomført på vårsemesteret 2014.

Handlingsalternativ

IUs medlemmer har flere ganger kommet inn på konseptet med handlingsalternativer. Dette er en vrien greie, men desto viktigere.

Generelt er IU positive til å ha stående og nært koblede handlingsalternativ i forbindelse med informasjonstiltak. Dette kan være både politiske og andre fremstøt, alt fra kampanjer på Fairtrade produkter til Tea Time. Et element å huske på er at ofte kan muligheter finnes i lokalmiljøet, som ligger lett tilgjengelig for folkehøgskolene. Man må huske på at et handlingsalternativ er deltagelse, og at mestring bør stå sentralt. En måte å si dette på som har gått igjen gjennom prosessen er å "øve seg på å reagere på urett", dette er en vakker vending som også sier mye.

To alternativ har blitt pekt på som særlig nærliggende. Det ene er å fokusere på livet til hver enkelt elev, eksempelvis med forbruk i sentrum. Lavforbruk eller miljøvennlig forbruk kan være konsepter som elever lett kan gjenkjenne innholdet i. Et annet alternativ er å bli med på andre organisasjoners handlingsalternativ på forskjellig vis, som Palmeoljekampanjen, "Stop Poverty"-kampanjene, klimakampanjer og mange andre pågående greier.

IU mener dette er et sentralt spørsmål for hvor godt man vil klare å få en helhetlig og oppbyggelig opplevelse med elevene, hvor den enkelte selv får utforske sine muligheter i verden – dette er også helt grunnleggende i ideen om den globale medborger.

Ressursbank

Det eksisterer fra før av et visst stående tilbud på undervisningsressurser fra IU i dag. Dette tilbudet er det flere ganger uttrykt ønske om å forbedre kraftig i både omfang og kvalitet. Målsetningen er en ressursbank av høy standard og som blir flittig brukt, og som vil gi en enklere og mer oppløftende hverdag for folkehøgskolelærerne og elever.

Etter diskusjon og idemyldring ble det enighet om å satse på et verksted for å utforske mulighetene, gjerne med både lærere og elever som produserende deltagere. Kommende Internasjonalt seminar på Sund folkehøgskole høsten 2013 kan brukes til dette, kanskje en lunsj-til-lunsj med overnatting.

Rammene for ressursbanken trenger ikke være veldig snevre, men undervisningsopplegg på globale tema må stå i fokus. Både egne opplegg og andres bør presenteres, med brukertips og gjerne en mulighet for tilbakemeldinger etter hvert som ressursene blir brukt. Siden bør også kobles opp mot en kalenderfunksjon.

En god idé som kom underveis i prosessen med ressursbanken er å ha en Metodejam under samlingen på Sund. Her kunne nøkkelementer og kriterier for å lage gode opplegg bli undersøkt, man kunne ha testet ut opplegg og justeringer underveis, og kunne vært en bra anledning for å inkludere PU-konsulenter i NF og NKF. Alle som skal delta bør ha som målsetning å komme med ett opplegg til ressursbanken.

På det overordnede plan må grunntanken fremdeles være å bidra til å danne globale medborgere. Dette kan danne utgangspunkt for en rekke underkategorier, og en forslagsliste til hva dette kunne være ble nevnt: Menneskerettigheter, Etisk handel, Klima/miljø, Politikk i Nord (samstemthet), FN og globale aktører, Fred og konflikt, Migrasjon og flyktninger, Karbonets kretsløp; Endringsaktører osv.

Det ble avslutningsvis i prosessen med Ressursbanken knesatt en lanseringsplan for prosjektet; på arrangementet på Sund fhs i høst skal Ressursbanken presenteres og gjerne være noe man kan jobbe med og teste ut der og da, helst også utvide umiddelbart.

Fagfellegruppens anbefalinger

Helt fra starten av fagfelleprosessen har det vært et premiss at det er IU og folkehøgskolebevegelsen selv som skal komme med sine egne anbefalinger til egen fremtid. Vi har vært tilretteleggere og tidvis sparringspartnere, men aldri rådgivere. Dette vurderer vi i fagfellegruppen som en hensiktsmessig tilnærming, som har vært viktig for å oppnå at prosessen er forankret hos IU og ikke hos oss.

Samtidig har det vært inkludert i bestillingen for prosessen at fagfellegruppen skal komme med et avsluttende sett anbefalinger til IU og interesserte i folkehøgskolebevegelsen. Dette er en mulighet for fagfellene til å sette søkelys på konkrete utfordringer og komme med noen synspunkt utenfra på muligheter og gode grep.

Hovedanbefaling

Fagfellegruppen mener at et tema om har dukket opp ofte i prosessen er linjenes store reise, eller Reisen med stor R. Det har blitt kommentert underveis at Reisen fort blir dominerende for hele skoleåret, og at det er vanskelig å dra inn elementer som ikke knyttes til Reisen på en eller annen måte. Dette tror vi nok kan være en riktig observasjon. Vi mener dette kan snus til en fordel, og at Reisen kan nyttiggjøres som et nav for skoleåret. Reisen er bare én eller to uker, evt opp mot en måned, og resten av skoleårets uker må ikke neglisjeres. Men vi tror Reisen, i beste fall, kan fungere som et lokomotiv for hele skoleåret, en kraft som gir retning og fremdrift for alle de andre ukene.

Vi anbefaler derfor at Reisen får mer, ikke mindre fokus, men at selve konseptet rundt Reisen bør styrket. Vi tenker særlig på at Reisens mål og grunntanke må oppdateres hvert år og ikke gå på autopilot. En vellykket reise bør kjennetegnes av å være en berikende og lærerik opplevelse, som gav elevene en opplevelse av "empowerment".

Dette vil etter vårt syn først og fremst være avhengig av at elevene har blitt introdusert for og inkludert i reelle handlingsalternativ. Helt konkret anbefaler vi derfor at Reisen bygges opp rundt et eller helst flere fornuftige og lærerike handlingsalternativ, og at skoleåret slik sett også knyttes i sin helhet opp til disse handlingsalternativene. Slik Reisen kan være navet i skoleåret, bør gode handlingsalternativ være navet i planleggingen av skolelinjen.

Vi sier ikke at dette er enkelt, men heldigvis er ikke folkehøgskolene helt aleine i verden. Vi anbefaler at den enkelte skole eller internasjonale linje sterkt vurderer samarbeid med eksterne organisasjoner som også har godt arbeid sentrert rundt *handlingsalternativ*. Det springende punkt bør være nettopp hvor bra den enkelte skole eller linje vurderer organisasjonenes handlingsalternativ. Flere organisasjoner har ytret ønske om et slikt samarbeid, og vi tror folkehøgskolene vil finne villige og gode partnere blant organisasjonene her i Norge.

Vi retter en klar oppfordring til å holde fokus åpent og gjerne en orientering mot politikk og norske forhold heller enn innsamling og bistandsarbeid. Videre mener vi IU bør komme opp med en beskrivelse eller en definisjon på hva som menes med begrepet 'handlingsalternativ', da de forskjellige folkehøgskolene ikke nødvendigvis forstår det samme med dette ordet.

Anbefaling på samfunnsdebatt

Gjennom prosessen har det flere ganger vært nevnt at både IU og andre aktører i folkehøgskolebevegelsen ønsker å være mer tilstede i den offentlige samfunnsdebatten. Dette er et ønske fagfellegruppen støtter, og i denne forbindelse vil vi komme med tre velmente innspill.

Det ene er å formulere en helhetlig plattform for IU, enten en politisk plattform eller grunnanalyse eller noe lignende. Vi mener at IU hadde stort utbytte av arbeidet med IUs visjon, og at denne grunnfestede visjonen var en nøkkel til at prosessen ble vellykket. IUs eiere og støttespillere bør ikke bare støtte men også delta i utformingen og fornyelsen av et slikt grunnlag. Å plassere tanker, analyser og standpunkt inn i en helhet er en nyttig øvelse, og vi mener at IU bør ha et slikt fundament i bunn for å kunne være en uredd stemme i samfunnsdebatten.

Det andre er å målrette en slik innsats mot publikasjoner eller aktører som anses som mer mottakelig for slike innspill. Gå gjerne på mindre publikasjoner som fagblad eller lokalaviser, det er lov å prøve seg frem å se hva som fungerer og hvor man får napp. En idé å utforske kan være å få faste

spalter, dette binder en mer til masten og sørger for at tingene skjer. IU må vokte seg for å ende opp med å gjøre for mye selv, men heller søke å utfordre og motivere andre, som rektorer og lederne i de to fellesskapsnettverkene. Det viktigste er uansett å ha en klar tanke over hvilke tema eller felt IU og andre i folkehøgskolebevegelsen ønsker å gå inn i, og deretter finne de riktige kanalene og rett timing.

Det tredje er å inkludere elevene. Her peker vi tilbake til hovedanbefalingen, vi mener folkehøgskolenes elever bør bli utfordret til å delta i samfunnsdebatten, både med undervisning og oppfølging, men ikke minst at skoleåret legges opp slik at elevene faktisk får noe å komme med – at de sitter igjen med et budskap og en motivasjon til å formidle dette.

I forlengelsen her ligger også en metamålsetning latent som vi mener er svært interessant; å få elevene til å reflektere og drøfte over hvilken verdi samfunnsdebatten har, og hvordan den enkelte elevs engasjement og innspill står i et slikt lys. Klarer IU å legge til rette for en slik refleksjon over egen rolle og folkehøgskoleårets innvirkning her kan folkehøgskolebevegelsen få frem sin dypeste egenverdi, og sikre at folkehøgskolens internasjonale engasjement får noen svært bevisste støttespillere i den kommende generasjon.

Anbefaling på fornyelse

Fagfellegruppen har opplevd denne prosessen som meget velkommen og ønsket fra IU og folkehøgskolens side. Det står tydelig for oss at hele folkehøgskolen, og kanskje spesielt de internasjonale linjene vil tjene på å holde en kontinuerlig utvekslings- og fornyelsesprosess gående. Dette kan gjøres på mange vis, for eksempel ved å gjenta grep fra fagfelleprosessen – særlig de grepene som IU selv ettertid vurderer som mest vellykkede.

Vi anbefaler at dette gjøres en sentral del av IU løpende arbeid.